

Ett nordiskt samarbete för alla

Funktionshindersintegrering
i Nordiska ministerrådets
verksamhet 2019

Nordens
välfärdscenter

**Funktionshindersintegrering
Nordiska ministerrådet 2019**

Utgiven av
Nordens välfärdscenter
© 2019

Projektledare: Maria Montefusco

Författare: Maria Montefusco

Ansvarig utgivare: Nordens välfärdscenter

Nordens välfärdscenter
Box 1073, SE-101 39 Stockholm
Besöksadress: Drottninggatan 30
Tel: +46 8 545 536 00
info@nordicwelfare.org

Nordens välfärdscenter
c/o Folkhälsan
Topeliusgatan 20
FI-00250 Helsingfors
Tel: +358 20 741 08 80
info@nordicwelfare.org

www.nordicwelfare.org/publikationer

Innehåll

Inledning - ett nordiskt samarbete för alla.....	4
Integrering av funktionshindersperspektiv i Nordiska ministerrådets verksamhet	6
Sammanfattning av resultat för 2019.....	9
Resultat område för område	12
Samarbetsministranas tvärsektoriella områden inklusive mobilitet, barn- och ungas rättigheter samt internationellt samarbete	12
Social- och hälsopolitik.....	14
Kultur	15
Jämställdhet.....	16
Arbetsliv	18
Utbildning och forskning	18
Lagsamarbete	20
Näringspolitik.....	20
Regionalpolitik	21
Digitalisering	22
Integration.....	23
Kommunikation.....	23
Nästa steg	24

Inledning - ett nordiskt samarbete för alla

Det nordiska samarbetet ska vara tillgängligt och den politik som genereras ska vara relevant för alla nordbor oavsett funktionsförmåga. Det kan gälla praktiska saker, så som att politiska möten ska vara tillgängliga och det ska gå att ta del av ministerrådets rapporter och hemsida även med digitala hjälpmedel. Det handlar också om att beakta situationen för och främja inkludering hos personer med olika typer av funktionsnedsättning i den politik som utvecklas genom samarbetet.

Enligt delmål 16.7 i FN:s Agenda 2030, ska alla världens länder "Säkerställa ett lyhört, inkluderande, deltagandebaserat och representativt beslutsfattande på alla nivåer." I det nordiska samarbetet förekommer fortfarande bristande tillgänglighet som hindrar personer med funktionsnedsättning att delta aktivt i aktiviteter och därmed ta del av den politik som utvecklas. Detta är ett demokratiskt tillkortakommande och Nordiska ministerrådet arbetar därför systematiskt för att stärka funktionshindersperspektivet i alla relevanta politikområden samt i sin egen verksamhet. Syftet är att vara ett gott exempel för integrering av perspektivet som organisation samt i all politik och aktiviteter som det nordiska samarbetet genererar.

Enligt det nordiska samarbetets vision ska Norden vara världens mest hållbara och integrerade region år 2030. Samarbetet i Nordiska ministerrådet ska bidra till att nå målet. Social hållbarhet är en viktig del av visionen och arbetet med funktionshindersperspektivet kan bidra till att genomföra relevanta delar av denna.¹ Det kan till exempel vara att politik som ska främja delaktighet i exempelvis arbetslivet ska beakta universell utformning och behov hos personer med funktionsnedsättning. Att se, förstå och tillmötesgå behov hos barn, unga, vuxna flickor, pojkar, kvinnor och män med funktionsnedsättning är ett effektivt sätt att arbeta med social hållbarhet. Ett samhälle där så många som möjligt kommer till sin rätt och kan bidra, är ett hållbart samhälle. Ett samhälle där dessa grupper lämnas utanför, är inte socialt hållbart.

¹ <https://www.norden.org/sv/declaration/var-vision-2030>

Föreliggande rapport är en uppföljning och ger en ögonblicksbild av hur funktionshindersperspektivet integreras i politik och verksamhet 2019. Det interna arbetet med tillgänglighet inom sekretariat och institutioner nämns också.

Rapporten delas in i två delar där den första visar resultaten av den systematiska funktionshindersintegreringen som pågår inom politikområden och verksamhet. Därefter beskrivs processen i politikområde för politikområde.

Vad menas med integrering av funktionshindersperspektiv?

Funktionshindersintegreringen (engelska: disability mainstreaming/disability inclusive) handlar om att främja universell utformning och tillgänglighet, tydliggöra situation och behov hos personer med funktionsnedsättning inom verksamhet och politikområden. Funktionshindersintegrering är ett allmänt åtagande för Nordiska ministerrådet men är även en viktig del av implementeringen av ministerrådets Handlingsplanen för nordiskt samarbete om funktionshinder, där det motsvarar aktivitet 2.1 inom fokusområdet Hållbar utveckling.² Bland annat hänvisas till FN:s Agenda 2030 för hållbar utveckling.

Arbetet med integrering av funktionshindersperspektiv kan delas in i två delar:

- Medvetandegörande, integrering och uppföljning av funktionshindersperspektiv i politikområdena
- Internt arbete med tillgänglighet inom Nordiska ministerrådets sekretariat och institutioner.

² <http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:1237006/FULLTEXT01.pdf>

Integrering av funktionshindersperspektiv i Nordiska ministerrådets verksamhet

Det nordiska regeringssamarbetet är en komplex organisation som bland annat omfattar samarbete inom ett tiotal politikområden och tvärssektoriella perspektiv som integreras på olika sätt. Bland annat är målet att alla relevanta politikområden har ett integrerat funktionshindersperspektiv.

Samarbetet om funktionshinder är som helhet förankrat inom social- och hälsosektorn och koordineras av Nordiska ministerrådet för social och häls politik (MR-S). Insatser för att främja inkludering av personer med funktionsnedsättning och integrering av funktionshindersperspektiv sträcker sig genom flera politikområden. Det handlar om människor som finns i hela samhället och är därmed ett tvärssektoriellt område där flera sektorer har ansvar.

Nordiskt tvärssektoriellt samarbete för att främja inkludering av personer med funktionsnedsättning och tillgänglighet i Nordiska ministerrådets regi sträcker sig decennier bakåt i historien och det finns flera exempel på framgångsrikt samarbete. I sin nuvarande form påbörjades processer under den förra handlingsplanen för området under åren 2015–2017.³

Ledningsgruppen för Nordiska ministerrådets sekretariat beslutade i september 2018 att arbetet ska stärkas ytterligare.

Sedan 2019 finns ett internt nätverk för integreringsarbetet. Nätverket består av seniorrådgivare eller rådgivare från relevanta sektorer samt från kommunikationsavdelningen och ska förmedla information och höja medvetenheten om funktionshindersfrågor och tillgänglighet.

Nätverket koordineras av avdelningen Kunskap och välfärd. Avdelningen samarbetar gällande informationsförmedling och

³ <https://www.norden.org/sv/publication/handlingsplan-nordiskt-samarbete-om-funktionshinder-2015-2017>

uppföljning av integreringsarbetet med sekretariatet för ministerrådets Funktionshindersråd som i sin tur är placerat vid Nordens välfärdscenter. Nordens välfärdscenter är en institution under MR-S och har funktionshinder som ett av sina insatsområden.

Under 2019 har nätverket haft ett möte i maj och ett i augusti. Vid mötet i maj diskuterades bland annat status för integreringen i respektive område och nätverkets fortsatta arbetsformer. Fyra inspirationsföreläsare talade om tvärgående perspektiv: jämställdhet, involvering av brukare och unga, digital tillgänglighet. I augusti presenterades och diskuterades utkastet till uppföljningsrapporten samt aktivitetsplanering för nästa steg.

Uppföljning – metod och process

Funktionshindersrådet har genom sitt mandat från MR-S i uppgift att årligen följa upp arbetet med integrering av funktionshindersperspektiv inom Nordiska ministerrådets verksamhet. Nordens välfärdscenter följer upp arbetet i dialog med kontaktpersonerna i Nordiska ministerrådets nätverk. Rapporten ingår i Nordens välfärdscenters redogörelse av arbetet med Funktionshindersrådet och Handlingsplanen till ÄK-S höstmöte och vart annat år till ministerrådets redogörelse om hela funktionshinderssamarbetet i sin helhet till Nordiska rådet.

Följande sektorer och politikområden inom regeringssamarbetet följs upp:

- Ministerrådet för de nordiska samarbetsministrarna, MR-SAM, koordinerar gränshinderssamarbetet, barn och ungdomars rättigheter och internationellt samarbete
- social- och hälsopolitik
- arbetsliv
- utbildning och forskningspolitik
- jämställdhet
- kultur
- digitalisering
- regionalpolitik
- näringspolitik
- lagsamarbetet
- finanspolitik
- integration.

Vid Nordiska ministerrådets sekretariat involveras också kommunikationsavdelningen som ansvarar för webbplatser, publikationer, bevakning och kommunikation av nordisk politik och

kunskap. Kommunikationsavdelningens ansvarsområden har en avgörande roll för att det nordiska samarbetet ska bli tillgängligt, för att synliggöra hur personer med funktionsnedsättning har det i Norden och vad som främjar inkludering.

Vad är viktigt? Vad följs upp?

För att behoven hos personer med funktionsnedsättning ska beaktas behövs en medvetenhet och tydliga aktiviteter som i praktiken främjar delaktighet. När funktionshindersperspektivet följs upp, besvaras följande frågor:

- Omnämns personer med funktionsnedsättning och/eller tillgänglighet och/eller universell utformning i syfte att främja inkludering, i sektorns styrningsdokument (till exempel samarbetsprogram)?
- Bidrar sektorn finansiellt, eller på annat sätt, till projekt eller andra aktiviteter som syftar till att uppmärksamma situationen eller förbättra tillgänglighet och/eller levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättning?
- Vad kan vara nästa steg för integrering av funktionshindersperspektiv inom ditt område/sector?
- Vilket typ av stöd (resurser, verktyg) behövs för att ta nästa steg?

Denna metod för uppföljning bygger på förändrings- och programteori där integrering av funktionshindersperspektiv främjas genom systematisk uppföljning och att erbjuda kompetens och stöd genom olika typer av resurser och verktyg. Metoden är anpassad för det nordiska samarbetets organisation och bygger på ett tidigare projekt för integrering av funktionshindersperspektiv i Nordiska ministerrådets verksamhet som pågick under 2015–17 och med utgångspunkt i nollmätningen som gjordes 2015⁴ samt uppföljningarna 2016⁵ och 2017⁶. Inom perioden producerades också råd- och inspirationsmaterialet Möten för alla om tillgängliga möten och konferenser.⁷

⁴ <http://norden.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:875851>

⁵ <http://norden.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:946049>

⁶ <https://www.norden.org/sv/publication/funktionshindersperspektiv-ochtillganglighet-inom-nordiskaministerradets-verksamhet>

⁷ <http://norden.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:907317>

Sammanfattning av resultat för 2019

Blir det bättre? Ja. Vi ser att ökat intresse, fler initiativ och dessutom inom fler politikområden sedan tidigare.

Uppföljningen bygger på det projekt som under tre år följde upp funktionshindersperspektivet i ministerrådets verksamhet men utförs på ett något annorlunda sätt. Det går därför inte att jämföra resultatet från tidigare uppföljningar eller direkt dra slutsatser om hur utvecklingen varit men vi kan se tendenser.

Uppföljningen omfattar 17 politik- och verksamhetsområden som representeras i ministerrådets nätverk. Inom flertalet politikområden finns insatser som på olika sätt uppmärksammar behov och främjar förutsättningar för delaktighet hos personer med funktionsnedsättning, inte minst genom att samarbeta kring tillgänglighet och universell utformning. Nedan sammanfattas några av resultaten utifrån de fyra frågeställningar som besvarats av politik- och verksamhetsområdena och därefter beskrivs arbetet område för område.

Finns perspektivet i styrdokument?

Majoriteten av de uppföljda politikområdena nämner personer med funktionsnedsättning, tillgänglighet och/eller universell utformning i sina styrdokument av typen samarbetsprogram, handlingsplaner, genomlysningar, strategier eller liknande. Här räknas också begrepp som inkludering in, om det är inkludering av personer med olika funktionsförmågor som åsyftas.

Att personer med funktionsnedsättning, funktionshinder och begrepp som tillgänglighet och inkludering omnämns i strategier och andra styrande dokument är viktigt och förbättrar förutsättningar för att sektorn verkligen tar initiativ och verkar för att främja rättigheter och inkludering och är därmed en god början. Samtidigt visar uppföljningen att det inte är en självklarhet att konkreta insatser genomförs enbart för att det finns med i styrningsdokument på strategisk nivå. I de sektorer för vilka perspektivet inte är med i strategiska styrningsdokument förekommer på motsatt sätt i vissa fall att sektorn finansierar konkreta insatser som projekt och möten.

Finansieras aktiviteter?

I nästan alla uppföljda politikområden och delar av verksamheten finansieras olika typer av möten, projekt och andra aktiviteter som syftar till att främja inkludering genom att uppmärksamma situationen eller förbättra tillgänglighet och/eller levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättning. Några av dessa är kopplade till funktionshinderssamarbetet generellt så som de nio aktiviteterna i ministerrådets handlingsplan för området, däribland utbildnings- och forskningssektorns projekt om studentmobilitet och funktionshinder och samarbetsministrarnas engagemang i projektet Universell utformning, delaktighet och demokrati. Detta medan andra sektorer tagit egna initiativ utan att perspektivet finns i strategiska dokument. Så är fallet inom digitalisering där högnivågruppen för digitalisering nedsatt ett nordisk-baltiskt nätverk för att främja digital tillgänglighet, bland annat stötta implementering av EU:s webbtillgänglighetsdirektiv. Även inom näringspolitiken där ministrar med ansvar för bygg- och bostadspolitik står bakom ett pilotprojekt om tillgänglighetsstandarder i bostäder.

Det finns ett par politikområden som inte har perspektivet omnämnt explicit i strategier eller finansierar insatser. Inom dessa områden finns dock en positiv inställning att påbörja samarbete.

Vad är nästa steg?

I det nordiska samarbetets nya vision är social hållbarhet är en viktig del där arbetet med funktionshinderperspektivet kan bidra till att genomföra relevanta delar.⁸ När det kommer till svaren på frågan om vad som kan vara nästa steg för integrering av funktionshindersperspektiv och vilka resurser som behövs, svarar många att fortsatt tillgång till sakkunskap och olika typer av inspel, inspiration och konkreta förslag till politikområdet är viktigt. Här spelar medlemmarna i Funktionshindersrådet och Nordens välfärdscenter en viktig roll. Bland annat genom att förmedla kunskap och kontakter till aktörer och nätverk. Några som ännu inte har perspektivet integrerat i styrdokument önskar inspel kring detta, andra vill utveckla metoder för brukarinvolvering eller närmare säkerställa att standarder för tillgänglighet efterlevs. Ett sådant exempel är sekretariatet för utbildnings- och forskningssektorn som önskar en enkel kravlista på tillgänglighet då webbplatser ska beställas och man vill vara säker på att produkten som levereras lever upp till krav på digital tillgänglighet. Ett annat är kommunikation som vid möten uttryckt att det behövs fler och

⁸ <https://www.norden.org/sv/declaration/var-vision-2030>

bättre bilder i bildbanker att använda i olika sammanhang där människors olika funktionsförmågor är en aspekt av mångfald och personer med olika typer av synliga funktionsnedsättningar förekommer på ett naturligt sätt i olika miljöer.

Resultat område för område

Följande har redogjorts skriftligt genom ministerrådets interna nätverk för integrering av funktionshindersperspektiv och/eller framkommit vid möten med hela nätverket eller enskilda möten med kontaktpersoner.

Samarbetsministranas tvärsektoriella områden inklusive mobilitet, barn- och ungas rättigheter samt internationellt samarbete

De nordiska statsministrarna har antagit en ny vision för det nordiska samarbetet. Social hållbarhet är en viktig del av visionen och arbetet med funktionshindersperspektivet kan bidra till att genomföra relevanta delar av denna.⁹

Funktionshindersperspektivet finns även med som en del av den handlingsplan för mobilitet som de nordiska samarbetsministrarna har antagit.¹⁰ I denna ingår att: "Der skal skabes bedre forudsætninger for mobilitet for personer med funktionshindringer. Målopfyldelsen sker primært gennem arbejdet i MR-S ved iværksættelse af forskellige tiltag i handlingsplanen for personer med funktionshindringer. Indsatserne følges blandt andet op gennem en statusrapport om nordisk mobilitet og funktionshindringer. Videre kommer årlige seminarer at arrangeres. MR-SAM bidrager med 150 000 DKK från mobilitetsbudgeten till ett seminarium 2019 eller 20 om dövas tillgång till teckenspråkstolkning vid resa, arbete, studier eller flytt i Norden, og dövas rättigheter till tolkning i förhållande till biståndskonventionen".

Gränshinderrådet prioriterar aktivt flera gränshinder som har koppling till funktionsnedsättning. Gränshinderrådets nya digitala verksamhetsrapport som publiceras under årets tredje kvartal omfattar tiden januari 2018 till juni 2019. Rapporten, tillsammans med nästkommande samarbetsministrarnas redogörelse, innehåller

⁹ <https://www.norden.org/sv/declaration/var-vision-2030>

¹⁰ <https://www.norden.org/da/publication/nordisk-ministerrads-handlingsplan-mobilitet-2019-21>

beskrivningar på hur arbetet med de prioriterade funktionsnedsättningsrelaterade gränshindren fortskridit.

Följande gränshinder prioriteras för närvarande (augusti 2019):

- Flytt för institutionaliserade personer.
- Personlig assistent vid flytt.
- Ledarhund, vid resa.
- Färdtjänst för funktionshindrade.

En beskrivning över dessa finns i gränshinderdatabasen.¹¹

Nordiska ministerrådets barn- och ungdomsstrategi har ett integrerat funktionshindersperspektiv.¹² Nordiska barn- och ungdomskommittén har ansvar för att driva på implementeringen av strategin och finansierar tillsammans med Nordens välfärdscenter projektet Barn, unga och delaktighet som är en aktivitet i Nordiska ministerrådets handlingsplan för funktionshindersamarbetet.¹³

I det internationella arbetet används samma tillvägagångssätt och styrdokument om inkludering och mångfald som annars inom Nordiska ministerrådet. Funktionshinder nämns inte specifikt.

Flera projekt stöds och genomförs, bland annat inom Östersjöregionen, som tar upp eller tar upp problem relaterade till funktionshinder och andra hälso- och sociala aspekter. Ett exempel är projektet Music without boarders.

I samarbetet för Arktis är kopplingen mellan SDG och NMR Arctic-programmet viktigt, Arctic-programmet, Nordic Partnership for Arctic har en kategori, Folk/peoples som fokuserar på levnadsvillkor i Arktis. Funktionshinder kan kopplas till SDG nr 3, 4 och 5 om hälsa/välbefinnande, kvalitet i utbildning och jämställdhet. Kategorin fokuserar också på SDG 11, 16 och 17, det vill säga hållbara städer, starka institutioner och partnerskap.¹⁴

Det här gäller samarbetsprojekt med partners utanför Norden. Om det finns ett ömsesidigt intresse av att i större utsträckning ta itu med funktionshinder kommer detta att vara en möjlighet.

¹¹ <https://www.norden.org/sv/granshinderdatabasen>

¹² <http://norden.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:971504>

¹³ <https://nordicwelfare.org/projekt/barn-unga-och-delaktighet/>

¹⁴ <https://www.norden.org/sv/information/nordiska-ministerradets-arktiska-samarbetsprogram-2018-2021>

Social- och hälsopolitik

Ministerrådet för social- och hälsopolitik (MR-S) har ansvaret för koordinering och samordning av funktionshindersarbetet sedan 2013. Före det sorterade området under samarbetsministrarna (MR-SAM).

Personer med funktionsnedsättning omnämns explicit i sektorns samarbetsprogram för perioden 2015-19, bland annat genom samarbete om tillgänglighet och universell utformning särskilt i förhållande till en arbetsmarknad i ständig förändring.¹⁵ Under 2017 och 18 gjordes en genomlysning av det nordiska socialpolitiska samarbetet och i rapporten Viden som virker i praktiken omnämns personer med funktionsnedsättning i flera delar inklusive förslag till prioriterade områden för det framtida samarbetet.¹⁶ Vid framtagandet av sektorns kommande samarbetsprogram är funktionshinder fortsatt ett prioriterat område. Både gällande tillgänglighet och social hållbarhet generellt och att främja delaktighet hos personer med funktionsnedsättning i olika åldrar.

Sektorn finansierar Nordens välfärdscenters grundbeviljning. Institutionen har funktionshinder som insatsområde inskrivet i sitt strategiska mandat liksom flera konkreta uppdrag som syftar till stärkt nordiskt samarbete om inkludering av personer med funktionsnedsättning i sitt nuvarande beviljningsbrev.

Sektorn finansierar sekretariatet och annan verksamhet kring Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder samt uppföljning och implementering av ministerrådets handlingsplan för funktionshindersarbetet 2018-22.

Under 2019 genomfördes bland annat ett side event tillsammans med Sverige vid Statspartskonferensen för UNCRPD vid FN i New York. Evenemanget arrangerades i samarbete med UNICEF och Världsbanken.

Nästa steg för integrering av funktionshindersperspektiv inom social- och hälsopolitik är bland annat att tydliggöra perspektivet i det kommande samarbetsprogrammet samt fortsätta driva på och stötta det nordiska samarbetet om funktionshinder som följs upp och utvecklas kontinuerligt.

¹⁵ <https://www.norden.org/sv/node/7604>

¹⁶ <https://www.norden.org/sv/node/24486>

Kultur

Kultursektorns nuvarande strategi säger att "Kultursamarbetet ska främja en mångfald av konst- och kulturopplevelser som speglar och är tillgängliga för människor med olika bakgrund, språk, funktionsvariationer, identitet och livssituation." (Det hållbara Norden).¹⁷

Nordiska kulturfonden (NKF) har inga uttryckliga hänvisningar till funktionsnedsättningar i sina förvaltningsdokument men skriver om sin verksamhet: "Vi arbetar för ett förnyat och dynamiskt konst- och kulturliv i Norden som är mångsidig, tillgänglig och av hög kvalitet." Detta innebär att fonden både i det dagliga arbetet och i det strategiska arbetet, är fokus på tillgänglighet och mångfald som också inkluderar funktionshinder.

Flera projekt inom ramen för NKF och NKK stöds ekonomiskt. Några exempel är:

Nordic Outsider Art är ett nätverk som organiserar utställningar, evenemang och konferenser. Nätverket leds av Kettuki i Finland och ansvarar för nätverkets arbete för konstnärer med funktionsnedsättning och för lika möjligheter att ta konstutbildning, skapa och sprida konst.¹⁸

Diverse Nordic Voices är ett program som bland annat syftar till att skapa möjligheter för konstnärlig utveckling för dansare med eller utan funktionella variationer, att göra dansfältet mer tillgängligt för en mängd olika organ med olika former, förhållanden och funktionaliteter och att synliga exempel, skapa en arena för stöd och kunskapsdelning. och utveckling av metoder och metoder. Partnerna i projektet är CODA Oslo International Dance Festival i Norge, Dansens Hus i Sverige och Island Dance Company.

Travel Agency är Konstprojekt som utforskar den nordiska atmosfären från ett annat perspektiv: konstnärer med funktionsnedsättningar från fyra nordiska länder samarbetar och resultaten kommer att visas på evenemang och i de nordiska medierna. Projektet handlar om att ifrågasätta vad vi anser vara

¹⁷ <http://norden.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1104415&dswid=1430>

¹⁸ <https://kettuki.fi/index.php?page=kettuki-art-centre>

normalt och syftar till att lyfta fram en bredare representation bland konstnärer i Norden.

Förutom de väntande projektexemplen från kultursektorns stödprogram nominerades följande till Nordiska rådets litteraturpris 2019: *Jag lever ett liv som liknar ditt. En beskrivning av livet.*

Författaren Jan Grue har skrivit den självbiografiska boken som handlar om Grues liv som rullstolsanvändare, författare, akademiker och familjefader. Nomineringen av boken till litteraturpriset bidrar till aktualisering, medvetenhetsökning och insikt i att leva med funktionsnedsättningar.

Kultursektorn kan försöka identifiera områden där länder har gemensamma utmaningar och kan lära av varandra i frågor som handlar om att förbättra tillgängligheten till kultur, både som en kreativ, kulturell arbetare och som en publik för människor med olika grader av funktionshinder. Universell design inom kulturarvsektorn och förhållandet mellan skydd och tillgänglighet kan vara ett sådant område. Nästa steg kan också vara att utveckla specifika informationsinsatser kopplade till stödprogrammen i sektorn, till exempel hur man organiserar kulturaktiviteter som är tillgängliga för personer med funktionsnedsättningar.

Vid sekretariatet efterfrågas utbildning i hur man arbetar med ett funktionshinderperspektiv i beviljningsbrev, projektavtal, rapporter, evenemang, etcetera.

Jämställdhet

I Nordiskt samarbetsprogram för jämställdhet 2019–2022 omnämns personer med funktionsnedsättning på tre ställen.¹⁹ Inledning, s. 6: "För att uppnå ett jämställt samhälle krävs en aktiv jämställdhetspolitik som inte enbart förbättrar situationen för individen utan lyfter hela samhället. Arbetet ska utgå från att kvinnor och män, pojkar och flickor inte är enhetliga grupper utan att analyser av olika maktordningar, såsom socioekonomisk bakgrund, etnicitet, funktionsförmåga, ålder, sexuell läggning, könsidentitet och könsuttryck, kan ha stor betydelse för träffsäkerhet och genomslag för jämställdhet." I kapitlet Välfärd hälsa och jämlikhet står att: "De nordiska länderna, Färöarna, Grönland och Åland strävar efter att: Kvinnor och män har lika tillgång till god hälsa, vård och omsorg och att de bemöts på lika villkor i hälso- och sjukvården

¹⁹ <https://www.norden.org/en/node/34356>

samt äldreomsorgen". Strategin uppmärksammar också att det finns åtskilliga hälsoskillnader kopplade till kön i Norden. Överlag upplever kvinnor sin hälsa som sämre än vad män gör. Utbildningsnivå, utbildningslängd och funktionsnedsättning är exempel på faktorer som påverkar den upplevda hälsan i förhållande till kön. Gällande temat könsrelaterat våld står att "De nordiska länderna, Färöarna, Grönland och Åland strävar efter: Nolltolerans för könsrelaterat våld. Konstruktiva och effektiva metoder som kan stoppa det könsrelaterade våldet i Norden ska utvecklas". Strategin lyfter fram att det behövs mer effektiva tillvägagångssätt för att främja metod-kunskapsutbyte även vad gäller olika grupper som är särskilt utsatta för könsrelaterat våld, exempelvis personer med funktionsvariation.

Sektorn bidrar inte finansiellt eller på annat sätt till projekt eller andra aktiviteter som syftar till att uppmärksamma situationen eller förbättra tillgänglighet och/eller levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättning. Perspektivet finns dock exempelvis integrerat vid konferensen 2 år efter #metoo som arrangeras av det isländska ordförandeskapet i september i Reykjavik. Därutöver anser sektorn att det är av största vikt att arbeta med jämställdhet intersektionellt och att det finns stor potential att arbeta mer med handlingsplanen för nordiskt samarbete om funktionshinder 2018–2022.

Arbetsliv står som centralt tema i både samarbetsprogrammet för jämställdhet och handlingsplanen för nordiskt samarbete om funktionshinder. Ett nästa steg kan därför vara att genomföra aktiviteter som fokuserar på just arbetslivet, exempelvis dubbeldiskriminering. Det vill säga förekomsten av diskrimination på basis av funktionsnedsättning i kombination med könstillhörighet och/eller -identitet, eller hur könsstereotyper inom arbetsmarknaden påverkar utbildnings- och yrkesval hos personer med funktionsnedsättning.

Ministerrådet för jämställdhet får ett nytt politikområde från och med 2020, nämligen LGBTI-personers rättigheter och möjligheter. Sektorn kommer att sörja för att funktionshinderspersionen integreras i framtida styrdokument för arbetet med LGBTI-frågor.

Det typ av stöd som behövs är sparring med sakkunniga i utvecklandet av projekt, aktiviteter och andra insatser. Även kontakt med civilsamhällesorganisationer som arbetar med funktionshinder, för att samla in inspel till utformandet av styrdokument för LGBTI-området.

Arbetsliv

Funktionshindersperspektivet är en ett sektorövergripande område i hela arbetslivssektorns samarbetsprogram. Dessutom markeras området också separat under fokusområde fyra, om att stärka integration, lika möjligheter och rörlighet på den nordiska arbetsmarknaden.²⁰ Lika möjligheter är också en del av budgeten för arbetslivet 2019.

Arbetslivssektorn är i färd med att starta ett projekt som ska titta på konkreta och framgångsrika exempel på inkludering av personer med funktionsnedsättning på arbetsmarknaden samt implementeringskunskap. Projektet kommer att ha ett särskilt fokus på teknik och digitalisering, och möjligheter som att få fler personer med funktionsnedsättning i jobb. Projektet genomförs i regi av arbetsmarknadsutskottet.

Nästa steg i arbetslivssektorn är att initiera ovanstående projekt och vänta på de resultat som detta kommer att ge. Projektets resultat ska därefter användas i ett seminarium eller workshop med relevanta aktörer.

Vid sekretariatet behövs mer kunskap om hur man bättre kan implementera funktionshinderperspektivet i det dagliga arbetet.

Dessutom fortsätter arbetssektorn att träffas och kontinuerligt ha kontakt med NVC för att säkerställa relevans och aktuellt fokus på funktionshinderområdet i arbetssektorn.

Utbildning och forskning

I sektorns nya samarbetsprogram, Utbildning och forskning för hållbar utveckling i de nordiska länderna, står det: "Samarbetet betonar ett köns- och mångfaldsperspektiv (kön, ålder, etnicitet, sexuell läggning, etcetera) och tar in funktionshindersperspektivet där det är relevant". I samarbetsprogrammets kapitel om språksamarbete nämns de nordiska teckenspråken som ett satsningsområde.

Nordplus är ett program som syftar till att främja mobilitet. Ett av de övergripande målen för Nordplus är att stimulera intresse för, kunskap om och förståelse för det nordiska samhällsspråket (danska,

²⁰ <https://www.norden.org/da/information/samarbejdsprogrammer-mr>

finska, färöiska, grönländska, isländska, norska, samiska och svenska) och de nordiska teckenspråken. Detta gäller särskilt Nordplus nordiska språk, men kan också inkludera andra delprogram i Nordplus.²¹

Nordplus ger särskilt stöd till personer med funktionsnedsättningar i samband med mobilitetsaktiviteter. Till exempel har Nordplus Higher Education reserverat medel som öronmärkts för denna typ av mobilitetsstöd. Villkoren som finns kan hittas i Nordplus handbok för sökande.

Nordplus stöder också utvecklingsprojekt och nätverk som hanterar relevanta ämnen. För projektexempel kan du söka i Nordplus projektdatabas på hemsidan.²²

Ministerrådet för utbildning och forskning (MR-U) stöder det nordiska teckenspråknätverket med ett nätbidrag på 200 000 DKK årligen under programperioden 2019-2021. Nätverket arbetar med en uppföljande rapport om teckenspråkiga barn och ungas situation och rättigheter i Norden.

Det nordiska teckenspråknätverket står också bakom en teckenspråkblogg i Norden.²³

Under 2015-17 bidrog Ämbetsmannakommittén för utbildning och forskning (ÄK-U) med medel för två projekt, ett om studenters rörlighet och funktionshinder i högre utbildning och ett annat för mänskliga rättigheter och funktionsnedsättningar. Inom ramen för den nuvarande handlingsplanen finansierar U-sektorn en fortsättning av projektet om studenters rörlighet och funktionshinder i högre utbildning. Projektet sprider resultaten från det första projektet vid nordiska seminarier, ett i varje land. ÄK-U har avsatt 300 000 DKK till projektet, som samordnas av Nordens välfärdscenter.

För sektorn är det viktigt att arbeta målinriktat med att identifiera spörsmål och aktiviteter där funktionshindersperspektivet är relevant, även att komma ihåg funktionshindersperspektivet i det dagliga arbetet, där det är relevant. Genom fortsatt erfarenhetsutbyte i NMRS-nätverket för funktionshindersintegrering kommer U-sektorns arbete om funktionshinder stärkas.

²¹ [https://nordplusedonline.org/nor/Dokumenter/Dokumenter/\(offset\)/18#pdf_frame](https://nordplusedonline.org/nor/Dokumenter/Dokumenter/(offset)/18#pdf_frame)

²² <https://nordplusedonline.org/nor>

²³ <https://nordiskateckensprak.wordpress.com/>

Lagsamarbete

Sektorn har i närtid inte finansierat någon aktivitet som direkt berör personer med funktionsnedsättning. I sektorns ansvarsområde ingår dock frågor om mänskliga rättigheter och diskriminering som bland annat berör personer med funktionsnedsättning.

Nästa steg för integrering av funktionshindersperspektiv kan vara att lägga till området till de tvärgående perspektiv som sektorn beaktar i budgettext och samarbetsprogram.

Det behövs sektorsrelevant sakkunskap om funktionshinder för att gå vidare i nästa steg.

Näringspolitik

Samarbetsprogrammet hänvisar inte uttryckligen till främjande av personer med funktionsnedsättning eller tillgänglighet och universell design. Samarbetsprogrammet nämner dock att det måste bygga vidare på FN:s 2030-hållbarhetsmål och därmed också funktionshinder (till exempel mål 4, 8 och 10).

Nordiska projektexportfonden (Nopef) etablerades av de nordiska länderna 1982 med syfte att stärka nordiska företags konkurrenskraft genom stöd till förstudier för internationalisering. Idag finansierar Nopef förstudier för nordiska små- och medelstora företag (SME) relaterade till grön tillväxt och administrerar en portfölj med 150 aktiva projekt. Nopef administreras av Nordiska Miljöfinansieringsbolaget NEFCO och finansieras med årliga budgetmedel från Nordiska Ministerrådet. Nopefs låneavtal nämner specifikt personer med funktionsnedsättning och att alla projekt som finansieras av fonden åtminstone borde inkludera FN:s rättighetskonvention.²⁴ Vidare tillämpas NEFCOs könspolitik (inklusive funktionshindersperspektivet här) i institutionens verksamhet (gäller även Nopef).²⁵

När vi utvecklar modulerna i programmet Hälsa, demografi & livskvalitet i nordisk innovation, kommer man i den mån det är möjligt, ha med ett inkluderande perspektiv i relevanta moduler.

²⁴ <https://nopef.com/wp-content/uploads/2018/06/Nopef-Standard-Terms-and-Guidelines-June-2018.pdf>

²⁵ https://www.nefco.org/wp-content/uploads/2019/04/NEFCO_Gender-Policy_February-2018.pdf

Ämbetsmannakommittén för näringspolitik (ÄK-N) och Nordiska samarbetskommittén (NSK) har inom ramen för MR-SAM:s mobilitetsplan beslutat om finansiering till ett pilotprojekt om harmonisering av byggregler för tillgänglighet.

Det finns intresse för dialog om att integrera funktionshindersperspektivet i förberedelserna för nästa samarbetsprogram som börjar i slutet av 2019.

Sektorn efterfrågar ett möte om integrering av funktionsnedsättning i samband med utarbetandet av det nya samarbetsprogrammet.

NEFCO arbetar kontinuerligt med frågor som rör CSR och jämställdhet och vidareutvecklar företagets riktlinjer för att möta förändringar i omvärlden. Arbetet utförs med stöd av extern expertis, workshops eller seminarier för att säkerställa att riktlinjerna är i linje med förväntningar, önskemål och krav från ägare, klienter och andra intressenter.

Regionalpolitik

Det nuvarande samarbetsprogrammet för regional utveckling och planering nämner inte personer med funktionsnedsättningar, universell utformning eller tillgänglighet. Dock omfattas målgruppen implicit i initiativ med bäring på social hållbarhet i städer.²⁶ Sektorn påbörjar inom kort arbetet med ett nytt program som löper från 2021-2024 då funktionshindersperspektivet kan inkluderas.

Flera projekt genomförs under de temagrupper som inrättats för att genomföra samarbetsprogrammet, till exempel projektet Reform av transportstödsterjänster för befördrad mobilitet (äldre och funktionshindrade) på landsbygden.

Projektet Reform av transportstöd för tjänster på landsbygden är initierat av det isländska välfärdsministeriet är en omfattande studie av reformer och ramverk för transporter som specifikt syftar till att lösa utmaningar för funktionshindrade och äldre i avlägsna områden. Projektet genomförs delvis av externa partners (Kontigo och TrafikAnalys, i Sverige).

Dessutom genomförs projektet Planning and designing the inclusive smart city.²⁷ Syftet med detta projekt är att kartlägga

²⁶ <http://norden.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:1084682>

²⁷ <https://www.nordregio.org/research/planning-and-designing-the-inclusive-smart-city/>

implementering av strategier relaterade till universal design, tillgänglighet och funktionshinder i stadsplanering. Vi kommer att undersöka bland annat: kollektivtrafiklösningar för en person med funktionsnedsättning, organisering av planering för tillgänglighet och rörlighet för alla, hinder för genomförande, etcetera. I kärnan i detta projekt är att granska konceptet smart city genom en social hållbarhet lins. Den empiriska inriktningen är urbana offentliga utrymmen och planering och design för tillgänglighet och rörlighet för alla. Detta inkluderar universell utformning av allmänna utrymmen och offentliga byggnader, policyer för tillgång till kollektivtrafik och taxitjänst, digitala tjänster för information och tillgänglighet. Projektet genomförs av sektorns institution NORDREGIO i samarbete med Nordens välfärdscenter.

Det finns ett behov av att öka medvetenheten om funktionshinderspersionens relevans för alla som är involverade i sektorn. Även att omnämna det i ett samarbetsprogram och alla andra relevanta administrationsdokument. Det finns ett behov av överenskommelse på ledningsnivå, i Ämbetsmannakommitten för regional utveckling (ÅK-R) och bland de inblandade aktörerna om att detta är ett relevant perspektiv att inkludera. Stöd behövs förmodligen för utbildningsåtgärder som inlägg vid ÅK-R-möten eller liknande.

Digitalisering

Förklaringen Digital North utgör den strategiska ramen för nordiskt och nordiskt-baltiskt samarbete om digitalisering under Nordiska ministerrådet för digitalisering (MR-DIGITAL).²⁸ Förklaringen sätter specifika mål för samarbetet och ser digitalisering som ett viktigt sätt att stödja arbetet med viktiga samhällsutmaningar som klimat, hållbar utveckling, social integration, säkerhet, etcetera

MR-DIGITAL nedsatte 2018 en expertgrupp / nätverk för webbtillgänglighet och vars uppdrag är tvärsektorielt. Insatser om funktionshinder kommer att kopplas till arbetet med webbtillgänglighet och den nordisk-baltiska expertgruppen / nätverket.

Det finns ett stort intresse för att samarbeta på detta område. Inte minst i samband med genomförandet av EU:s webbtillgänglighetsdirektiv. Under kommande tid tas nätverkets

²⁸ <https://www.norden.org/sv/node/4816>

arbete och lägger upp konkreta planer för samarbetet 2020 i samarbete med Digitaliseringsstyrelsen i Danmark.

När aktivitetsplanen för 2020 ligger fast i september/oktober 2019, ser man närmare på vilka resurser som behövs.

Integration

Situationen för flyktingar eller andra invandrare med funktionsnedsättning och hur integration kan främjas för personer med behov av tillgänglighet, har ännu inte varit uppe som tema inom integrationssamarbetet. Sekretariatet avser att lyfta detta till den grupp som koordinerar det nordiska samarbetet om integration.

Kommunikation

Nordiska ministerrådets kommunikationsavdelning har under de senaste åren vidtagit en hel del åtgärder för att det som kommuniceras ska vara tillgängligt för alla. Detta slås också fast i ministerrådets kommunikationsstrategi.²⁹ Avdelningen har också synliggjort området mer och uppmärksammat behovet av att bättre bevaka nordiskt samarbete om funktionshinder och hur barn, unga och vuxna med funktionsnedsättning har det i Norden. En ny sida där funktionshinderssamarbetet presenteras har tagits fram.³⁰

I framtagningen av nya norden.org har gängse standard för digital tillgänglighet tillämpats. Det betyder bland annat att webbplatsen ska vara läs- och navigerbar med skärmläsare.

Vid kommunikationsseminariet under hösten 2019 deltog alla kommunikationsrådgivare vid ministerrådets sekretariat, institutioner och andra samarbetsorgan vid en föreläsning och workshop om digital tillgänglighet.

Publikationsavdelningen arbetar med tillgänglighetsprinciper. Bland annat storlek på text, kontraster och placering av bilder.³¹

²⁹ http://nordlys.norden.org/videnogvaerktoejer/Kommunikationsvaerktoejer/komm%20bib/web_KOMM-UT.pdf

³⁰ <http://www.norden.org/funktionshinder>

³¹ <http://design.norden.org/digitale-medier#webtilgaengelighed>

Nästa steg

Nätverkets möten har uppskattats då de ger en möjlighet att diskutera perspektivet, initiativ, utmaningar och möjligheter på tvärs av sektorer. Dessa möten kommer fortsätta att genomföras.

Sektorerna har själva kommit fram till vad som behöver göras inom just deras område. Dessa åtgärder hanteras inom sektorn och följs upp 2020. Funktionshindersrådet och Nordens välfärdscenter kan användas som resurs för att exempelvis finna experter och företrädare som kan involveras i planering och genomförande av aktiviteter.

Nätverket har tillsammans med Funktionshindersrådets arbetsutskott diskuterat några aktiviteter som nätverket i dialog med Funktionshindersrådets arbetsutskott kommit fram till kan stärka processen i alla sektorer och hela integreringsarbetet. Några exempel:

- Utveckla former för involvering av personer med funktionsnedsättning och företrädare från organisationer.
- Genomföra en intern utbildning om funktionshindersperspektiv och involvering av personer med funktionsnedsättning, inspirerad av ministerrådets interna barn- och ungdomsutbildning.
- Utforma en specifikation med minimikrav för universell design och tillgänglighet som kan brukas vid beställning av webbplatser och andra digitala produkter och tjänster.
- Samverka tydligare mellan de delar av ministerrådets verksamhet som arbetar med tvärsektoriella perspektiv.

Nordens välfärdscenter
Box 1073, SE-101 39 Stockholm
Besöksadress: Drottninggatan 30
Tel: +46 8 545 536 00
info@nordicwelfare.org

Nordens välfärdscenter
c/o Folkhälsan
Topeliusgatan 20
FI-00250 Helsingfors
Tel: +358 20 741 08 80
info@nordicwelfare.org